

Libris.RO

Respect pentru oameni și cărți

PELÉ

cu Brian Winter

De ce iubim fotbalul

PREDA PUBLISHING
DISCOVER THE STORY

CUPRINS

Introducere

1

Partea I

BRAZILIA, 1950

3

Partea a II-a

SUEDIA, 1958

53

Partea a III-a

MEXICO, 1970

121

Partea a IV-a

SUA, 1994

191

Partea a V-a

BRAZILIA, 2014

259

Mulțumiri

293

amintesc pe mama, zâmbetul ei frumos. Și pe tata, eroul meu, atât de neliniștit pe vremea aceea, atât de frustrat de spulberarea propriilor visuri fotbalistice – acum părea brusc foarte tânăr, îmbrățișându-și prietenii, radiind de fericire.

Toată euforia aceasta avea să dureze exact 19 minute.

Și, ca alte milioane de brazilieni, a trebuit să învăț una dintre lecțiile dure ale vieții – în viață, la fel ca în fotbal, nimic nu e sigur până la fluierul de final.

Dar cum am fi putut oare să știm asta? Eram tineri, pasionați de acest joc tânăr, într-o națiune tânără.

Călătoria noastră abia începea.

2

Înainte de acea zi, 16 iulie 1950 – o dată pe care fiecare brazilian și-o amintește, la fel ca moartea unei persoane dragi – era greu să-ți imaginezi că ar putea exista ceva care să ne unească țara.

Brazilienii erau despărțiți de atât de multe lucruri pe atunci – însăși mărimea enormă a țării era unul dintre aceste lucruri. Orașelul nostru, Baurú, situat la înălțime pe un podiș în interiorul statului São Paulo, părea la depărtare de ani-lumină de capitala strălucitoare de la malul mării, Rio, locul unde se juca finala Campionatului Mondial. Rio însemna samba, soare și fete în bikini – cam ce își imaginează și astăzi majoritatea străinilor când se gândesc la Brazilia. Spre deosebire de toate acestea, în Baurú era atât de frig, că în ziua meciului mama a decis să pornească soba din bucătărie – o extravaganță, dar una prin care spera să aducă puțină căldură în camera de zi și să împiedice musafirii să înghețe de frig.

Dacă noi ne simțeam departe de Rio în acea zi, îmi imaginez cum se simțeau compatrioții mei din Amazon, din vasta regiune mlăștinoasă Pantanal sau din stâncoasa și arida *sertão*¹ din nord-estul țării. Brazilia este mai mare decât SUA continentală și pe vremea aceea părea și mai mare decât în zilele noastre. Erau vremuri când numai cei putred de bogați își permiteau mașini și chiar dacă le-ar fi avut, drumurile asfaltate erau o raritate. Să vezi ceva dincolo

¹ În portugheză „sălbăticie, junglă”.

de orașul tău era un vis fără speranță pentru mai toată lumea, cu excepția câtorva norocoși. Eu am văzut oceanul pentru prima dată la 15 ani, de fete în bikini nici nu mai vorbesc!

Dar Brazilia nu era scindată doar din punct de vedere geografic. O țară bogată din multe puncte de vedere, binecuvântată cu aur, ulei, cafea și un milion de alte daruri, Brazilia părea adesea alcătuită din două țări complet diferite. Magnații și politicienii din Rio aveau conacele lor construite în stil parizian, cursele de cai și vacanțele pe plajă. Dar în 1950, când Brazilia a găzduit Campionatul Mondial pentru prima dată, jumătate din brazilieni nu aveau ce pune pe masă. Doar unul din trei știa să citească. Fratele, sora mea și cu mine făceam parte din jumătatea populației care, de obicei, mergea desculță. Această inegalitate era adânc înrădăcinată în politica, în cultura și în istoria noastră – în familia mea, eu reprezentam abia a treia generație născută liberă.

Mulți ani mai târziu, după apusul carierei mele pe teren, l-am întâlnit pe marele Nelson Mandela. Dintre toți oamenii pe care am avut privilegiul să-i întâlnesc – papi, președinți, regi, vedete de la Hollywood – nimeni nu m-a impresionat atât de mult. Mandela mi-a spus:

– Pelé, aici în Africa de Sud avem multe nații diferite, vorbim multe limbi. Dar în Brazilia aveți atât de multe resurse și o singură limbă, portugheza. Cum se face că țara ta nu este bogată? Cum se face că nu e unită?

Nu am putut să-i dau un răspuns atunci și nici acum nu am un răspuns perfect la aceste întrebări. Dar în cei 73 de ani ai mei, am văzut multe progrese. Și cred că știu când au început.

Da, oamenii pot blestema ziua de 16 iulie 1950 cât vor ei. Înțeleg. Am făcut-o și eu! Dar a fost ziua în care Brazilia a început lunga călătorie spre o mai mare unitate. Ziua când întreaga țară s-a strâns în jurul aparatelor de radio, sărbătorind împreună și suferind împreună, ca o singură națiune, pentru prima dată în istorie.

Ziua în care am început să vedem adevărata putere a fotbalului.

3

Primele mele amintiri despre fotbal sunt despre miuțele pe care le încingeam pe strada noastră neasfaltată, printre casele mici din cărămidă și hârtoapele de pe drum, marcând goluri și răsând ca nebunii în timp ce trăgeam în piept aerul rece și greu. Jucam ore în șir, până când ne lăsau picioarele, soarele apunea și mamele noastre ne chemau în casă. Nu tu echipament sofisticat, nu tu tricouri scumpe. Doar o minge – sau, mă rog, ceva care ținea loc de minge. În asta consta mare parte din frumusețea jocului.

Cât despre ce anume făceam cu mingea... ei bine, am învățat aproape tot ce știu de la tatăl meu, João Ramos do Nascimento. Ca aproape toată lumea în Brazilia, tata era cunoscut după poreclă – Dondinho.

Dondinho provenea dintr-un orașel din statul Minas Gerais – „Minele Generale” – locul în care au fost descoperite cele mai mari zăcăminte de aur din Brazilia, în timpul perioadei coloniale. Dondinho își efectua serviciul militar obligatoriu când a întâlnit-o pe mama, Celeste. Ea era la școală pe vremea aceea. S-au căsătorit când ea avea doar 15 ani; la 16 ani era deja însărcinată cu mine. Mi-au dat numele „Edson” – după Thomas Edison, pentru că exact în anul în care m-am născut, 1940, becul electric a fost adus în orașul lor. Au fost atât de impresionați încât au dorit să-i aducă un omagiu inventatorului său. S-a dovedit că rataseră o literă – dar, cu toate acestea, mie mi-a plăcut întotdeauna numele meu.

Dondinho a luat armata în serios, dar adevărata lui pasiune era fotbalul. Avea 1,82 m, o înălțime incredibilă pentru un brazilian, mai ales în zilele acelea, și era foarte priceput cu mingea. Era talentat mai ales la salturile înalte și marcarea golurilor cu capul, lucru pe care l-a făcut odată de cinci ori într-un singur meci. Acela a fost probabil – și este încă – un record național. Câțiva ani mai târziu, lumea va spune exagerând că singurul record brazilian de goluri marcate care nu-i aparține lui Pelé este deținut chiar de tatăl său!

Nu a fost o simplă întâmplare. Sunt sigur că Dondinho ar fi putut deveni unul dintre cei mai buni jucători brazilieni ai tuturor timpurilor. Doar că nu a avut șansa să o dovedească.

Când am venit eu pe lume, tata juca fotbal semi-profesionist într-un orașel din Minas Gerais numit Três Corações – „Trei inimi”. Adevărul fie spus, nu era cine știe ce viață. În timp ce câteva cluburi de elită ofereau salarii decente, marea majoritate nu o făceau. Așa că dacă alegeai să fii jucător de fotbal purtai un oarecare stigmat – ca și dansatorii și artiștii, o făceai din pasiune, nu pentru că ar implica bani adevărați. Tânăra noastră familie se muta tot timpul dintr-un orașel în altul, de la un salariu la altul. La un moment dat, ne-am petrecut un an întreg într-un hotel – și nu tocmai luxos, ca să spunem așa. Mai târziu glumeam descriindu-l ca pe un resort de zero stele pentru fotbaliști, agenți de vânzări ambulanti și vagabonzi fără casă.

Chiar înainte să împlinesc doi ani, în 1942, se părea că tot acest sacrificiu își va arăta în sfârșit roadele. Dondinho obținuse ceea ce părea a fi marea lui șansă: fusese selecționat să joace pentru Atlético Mineiro, cel mai mare și mai bogat club din toate statele Minas Gerais. Era, în sfârșit, un contract de fotbalist din care putea să-și susțină toată familia, poate chiar confortabil. Tata avea doar 25 de ani și întreaga carieră fotbalistică în față. Dar în timpul primului său meci, împotriva echipei São Cristóvão din Rio, dezastrul a lovit cumplit: Dondinho s-a ciocnit la viteză maximă cu unul dintre fundașii adversi pe nume Augusto.

Pentru acesta nu a reprezentat sfârșitul, Augusto s-a recuperat și și-a văzut mai departe de viață. Dar a fost, din păcate, punctul culminant al carierei fotbalistice a lui Dondinho. Și-a afectat iremediabil genunchiul, ligamentele, poate meniscul. Spun „poate” pentru că pe atunci nu existau radiografii, de fapt în Brazilia nu exista nici măcar ideea de medicină sportivă. Nu am știut nici măcar ce era în neregulă, cu atât mai puțin cum să-l tratăm. Tot ce știam era să punem gheață pe rană, să ridicăm membrul respectiv și să sperăm că va fi bine. Inutil să precizez, genunchiul lui Dondinho nu s-a vindecat niciodată complet.

Incapabil să intre pe teren pentru cel de-al doilea meci, Dondinho a fost îndepărtat rapid de la echipă și trimis înapoi acasă la Três Corações. Și așa au început adevărații ani de muncă cu ziua, o perioadă în care familia noastră a dus o luptă constantă ca să poată trăi de pe o zi pe alta.

Chiar și în cele mai bune zile, situația noastră era extrem de dificilă – acum Dondinho era tot timpul pe lângă casă, încercând să-și menajeze genunchiul, sperând că va putea reveni la Atlético sau o echipă similară care să-i ofere o stabilitate financiară. Înțeleg de ce făcea asta, credea că este cea mai bună cale de a asigura familiei sale un trai decent. Dar când nu îi era suficient de bine ca să joace, nu prea intra nicio lețcaie în gospodărie și, desigur, în Brazilia anilor '40 nu exista niciun fel de sistem de asigurări sociale. Între timp se înmulțiseră și gurile ce trebuiau hrănite – fratele și sora mea, Jair și Maria Lucia, tocmai veniseră pe lume. Mama tatălui meu, Dona Ambrosina, se mutase și ea cu noi, la fel ca și fratele mamei, unchiul Jorge.

Eu și frații mei purtam haine la mâna a doua, uneori cusute din saci folosiți pentru transportul cerealelor. Nu aveam bani de încălțări. În unele zile, singura masă pe care mama reușea să o încropească pentru noi era pâine cu o felie de banană, uneori completată cu ceva orez sau fasole pe care unchiul Jorge le aducea de la slujba sa de la un magazin general. Cu toate acestea, trebuie să spun că ne numărăm printre norocoși comparativ cu un mare număr de brazilieni, pentru că noi nu am flămânzit niciodată. Casa noastră avea o dimensiune decentă, nu făcea parte din mahala – sau *favela*, dacă ar fi să folosim cuvântul brazilian. Dar acoperișul era găurit iar apa ne inunda podeaua la fiecare furtună. Și mai era și acea anxietate constantă pe care o resimțeam cu toții, inclusiv copiii, legată de când și de unde avea să vină următoarea noastră masă. Cine a cunoscut o astfel de sărăcie vă va spune că odată ce acea incertitudine și teamă îți intră în oase e precum un fior pe șira spinării care nu te mai părăsește niciodată. Sincer să fiu, îl simt uneori chiar și în ziua de astăzi.

Când ne-am mutat în Baurú, venitul nostru a început să se îmbunătățească ușor. Tata a primit o slujbă la Casa Lusitania – magazinul general care îi aparținea aceluiași tip care deținea și Baurú Athletic Club, sau BAC, una dintre cele două echipe de fotbal semi-profesioniste din oraș. Dondinho era omul bun la toate în timpul săptămânii, făcând și servind cafeaua, ajutând la livrarea scrisorilor și alte activități de acest gen. La sfârșit de săptămână, era atacantul-vedetă de la BAC.

Pe teren, tata era uneori sclipitor – când era sănătos – dezvăluind ceva din genialitatea care îl propulsase odată atât de ispititor de aproape de marea

lovitură. A marcat o mulțime de goluri, iar în 1946 a ajutat BAC să se califice în campionatul ligii semi-profesioniste din statul São Paulo. Era și charismatic, caracterizat de eleganță și veselie în ciuda ghinionului care-i marcase cariera fotbalistică. Mai toată lumea în Baurú știa cine era și îl plăcea. Oriunde mergeam, toți știau că sunt fiul lui Dondinho, un titlu de care am fost și sunt foarte mândru. Dar vremurile erau dificile și îmi amintesc că mă gândeam că celebritatea nu înseamnă nimic dacă nu ai ce pune pe masă.

Presupun că Dondinho ar fi putut să-și dezvolte o altă competență, să-și caute o altă ocupație. Dar fotbalul are calitatea de a fi deopotrivă generos și crud. Cei care cad sub vraja lui nu scapă niciodată din mrejele sale. Și în momentul în care Dondinho a realizat că propriul său vis apunea, s-a dedicat trup și suflet îndeplinirii visului altcuiva.

4

– **A**ha, deci tu crezi că ești bun, nu?

Mă uitam în jos la picioarele mele și zâmbeam.

– Lovește mingea aici, îmi spunea, arătând spre un punct de pe peretele casei noastre.

Dacă reușeam – și de obicei o făceam – rânjea pentru o clipă, doar atât, după care brusc devenea din nou serios.

– Foarte bine! Acum fă-o cu celălalt picior!

Pam!

– Acum cu capul!

Pam!

Și tot așa, ore întregi, uneori până târziu în noapte, doar noi doi, eu și el. Erau noțiuni fundamentale, elementare de fotbal: driblinguri, lovituri, pasarea mingii înainte și înapoi. De cele mai multe ori nu aveam acces la terenul de fotbal al orașului, așa că ne foloseam de spațiul disponibil, adică de curticica noastră și de strada de lângă, care se numea Strada Rubens Arruda. Uneori îmi spunea povești despre meciurile în care jucase și îmi arăta ce mișcări învățase sau inventase chiar el. Ocazional vorbea despre fratele lui mai mare, un mijlocăș despre care tata spunea că fusese un marcator mai bun decât el, care murise la doar 25 de ani – o altă carieră promițătoare în familia Nascimento care, în mod tragic, nu își atinsese potențialul.